

УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)

Особливістю досліджуваного періоду була надзвичайно яскрава палітра прикладів ППД, рекомендацій щодо вивчення й узагальнення його, а також визначення умов, за яких він протікає ефективно. Саме в цей період чітко визначалося: процес вивчення й узагальнення ППД залежить від того, наскільки правильно й раціонально його організовано, чи відповідають провідним особливостям досвіду мета і завдання його вивчення. При цьому мета обов'язково має узгодитися з потребами практики, прогнозами науки, можливостями впровадження. Так, Т. Хмара, як один із варіантів, пропонувала таку схему вивчення ППД: визначення теми (проблеми), обґрунтування її актуальності; попереднє вивчення; теоретична підготовка і складання програми роботи і основне вивчення досвіду; корекція його; визначення загальної ідеї для її поширення; розробка відповідних рекомендацій [1, с.96].

Аналіз матеріалів педагогічної преси досліджуваного періоду [2], свідчить що серед умов ефективності організації і розповсюдження ППД називалися потяг, потреба вчителя вдосконалювати навчально-виховний процес, і власного зростання самоосвіти; стимулююча діяльність адміністрації школи, що створює умови для роботи вчителів-носіїв передових ідей; цілеспрямована робота кабінетів педагогіки, інспекторів інститутів підвищення кваліфікації; взаємозв'язок школи і ВПНЗів.

Підкреслюючи особливу роль учителя у виникненні і розповсюдженні ППД, засоби масової комунікації звертали увагу на риси якості його, що посилюють, стимулюють педагогічні ідеї. Наприклад, для 50-х років портрет такого вчителя-майстра виглядав таким чином: учитель повинен брати активну участь у будівництві комунізму, бути організатором суспільно-корисної праці учнів; уміти заохотити учнів ідеєю творчого перетворення природи; уміти не тільки давати знання, а й включати дітей в працю; уміти заохочувати творчою діяльністю; крім того, вчитель повинен бути спостережливим, з глибоким інтересом до людей, природи, праці, науки, літератури, мистецтва, жити повноцінним життям; його знання повинні мати політехнічний характер, а сам він повинен постійно розширювати власний кругозір, що дасть можливість вчителю пов'язувати школу з життям, а також бути дослідником, який постійно активізує розумову діяльність.

На сторінках тогочасної періодичної преси зазначалось, що свої творчі зусилля вчителів-новатори спрямовують для створення системи роботи, що забезпечує глибоке і міцне оволодіння школярами основами наук, виробітку марксистсько-ленінського світогляду. Їхні новаторські пошуки визначаються завданнями, поставленими перед школою, й спиралися на досягнення педагогічної науки. Високих результатів в навчанні і вихованні досягають і учителя, які не є новаторами, але творчо використовують досвід кращих з урахуванням конкретних умов своєї роботи [2, с.53].

У педагогічній пресі не тільки зверталась увага на відображення певних якостей і рис учителя-носія ППД, а й вказувались причини, що спонукали його до створення цього досвіду.

Серед яскравих особистостей, по праву, першість належала А. Макаренку. На сторінках педагогічної преси протягом досліджуваного періоду науковці подали портрет педагога-майстра, якому були притаманні такі риси: глибока ідейність у рішенні складних питань, комуністичного виховання, гуманізм як турбота про людину, творчий підхід до вирішення проблем; широкий підхід до вирішення проблем; широкий загальнокультурний кругозір; творча ініціатива. Характеризуючи А. Макаренку як педагога-новатора, дописувачі підкреслювали і його новаторські позиції, ідеї в галузі виховання особистості, формування колективу, його прагнення до пошуку нових прийомів педагогічного впливу, глибоке вивчення праці і діяльності педагогів минулого, ретельний аналіз явищ суспільного життя.

Засоби масової комунікації, зокрема періодичні видання, знайомили педагогічну громадськість з молодими вчителями, які «бурно» входили в педагогічну науку і практику. Одним з таких став у 70-ті роки вчитель другої Ананьєвської середньої школи, Одеської області М. Гузик, який у подальшому став відомим учителем-новатором.

Розкриваючи досвід М. Гузика, журнал «Народное образование», 1978р., № 6 відзначав якості й риси вчителя, які забезпечили йому високий статус викладача-новатора, носія ППД. Незадоволеність вчителя пасивною позицією учнів на уроці, низьким рівнем знань; відсутність у школярів пізнавальної потреби, інтересу до знань, до науки, не сформованість таких якостей як самостійність, активність, здатність до

самоконтролю зумовили пошуки М. Гузика у цьому напрямі. Створення учнівського товариства «Пошук» проведення уроків-семінірів різних видів (теоретичний, експериментально-дослідницькі, узагальнення даних експериментальних робіт, моделювання тощо) і уроків-лекцій, складання текстів самостійних робіт для учнів трьох рівнів складності сприяло навчанню учнів висловлювати свої думки, відстоювати й обґрунтовувати перед усім класом свої шляхи рішення виробничих проблем, побороти психологічні бар'єри [3].

Ретельний аналіз власної практики з позиції науки, свідомого керівництва набуттям потрібних професійних умінь і навичок, дослідництва, експериментування, творчого пошуку, як свідчить проведене дослідження сприяє ефективному виявленню, розповсюдженню і впровадженню ППД. У засобах масової інформації зазначалось, що кожний педагог повинен навчатися аналізувати власний практичний досвід з позиції сучасної науки, набувати потрібних професійних умінь і навичок, оволодівати справжньою педагогічною майстерністю. В цьому йому допомагають знання об'єктивних факторів навчального процесу, які впливають на нагромадження особистого досвіду, етапів розвитку власної професійної діяльності, шляхів формування передового педагогічного досвіду тощо [4]. Наприклад, учителька російської мови і літератури СШ № 3 м. Полтави Н. Іванищенко яка досягла високих результатів у педагогічній діяльності, розповідаючи про початок своєї самостійної роботи, як характерну рису цього періоду підкреслила орієнтування на приклади. Зразками для неї були уроки, відвідувані під час педагогічної практики, уроки улюблених учителів та уроки, які вона сама давала під керівництвом методистів. Спостерігаючи працю досвідчених колег, аналізуючи їхні поради на власній практиці, Н. Іванищенко переборювала труднощі, набувала потрібних професійних умінь. Вдало проведені уроки приносили внутрішнє задоволення, спонукали до професійного удосконалення.

В. Паламарчук зазначала, що вивчення, узагальнення, розповсюдження ППД залежить від методичного переозброєння вчителів, яке ще відбувається не оптимально. По-перше, не враховуються різні підготовленості вчителів, їхні особисті якості, по-друге, сам процес не відповідає сучасним вимогам, внаслідок низького професійного рівня частини вчителів, браку інтересу в них до поповнення знань.

Керівники шкіл опанували нові ідеї в семінарах. Так, у м. Києві працював семінар для керівників опорних шкіл міста. Загальна схема занять: 1) вступна лекція науковця з проблеми даного заняття; 2) відвідування відкритих уроків; 3) захист учителем свого варіанта уроку; 4) обговорення уроків; 5) підведення підсумків. Семінар для керівників шкіл з проблеми формування загально навчальних умінь учнів середньої школи № 157 Києва відбувся за планом: 1) повідомлення теми і мети заняття, ознайомлення

з планом семінару, розкладом відкритих уроків, їх темою і метою, рекомендаціями з проблеми розвитку загально навчальних умінь (кожному учаснику вручається картка з цією інформацією); 2) відвідування відкритих уроків; 3) самоаналіз уроків учителями; 4) виступ керівника семінару; 5) виступ заступника директора з навчально-виховної роботи; 6) обговорення уроків учасниками семінару з позицій оптимізації навчально-виховного процесу і мети даного семінару.

Особистісний, диференційований підхід до втілення ідей ППД і НДР реалізується не тільки завдяки адаптації змісту нової ідеї до рівня педагогічної майстерності вчителя, а й одбору оптимальних методів і форм роботи.

Вивчення досвіду вчителів вимагає багато часу, тому що система їх роботи перевіряється результатами: якістю знань, успішністю тощо. Особа роль у вивченні і розповсюдженні кращих учителів належить інспектору, який повинен добре знати роботу вчителів, директорів і завідувачів навчальної частини шкіл, уміти схарактеризувати її і виявити нове, передове в їхній діяльності.

З цією метою інспектор шкіл повинен був серйозно проникати у сутність навчально-виховного процесу, аналізувати стан навчання, виявляти недоліки в роботі вчителя і розкривати його досягнення. Здійснення цих завдань вимагало від інспектора знань дидактики і методик, педагогічної і методологічної літератури. Інспектора шкіл узагальнювали і описували систему роботи кращих учителів. Інспектора об'їздно, виїжджали на місце перевірочок школи, знайомилися з учителями.

Таким чином, аналіз матеріалів періодичної преси свідчить, що вивчення і розповсюдження передового педагогічного досвіду у досліджуваній період залежали від потреби вчителя вдосконалювати навчально-виховний процес, і власного зростання самоосвіти; стимулюючої діяльності адміністрації школи, що створювала умови для роботи вчителів-носіїв передових ідей; цілеспрямованої роботи кабінетів педагогіки, інспекторів інститутів підвищення кваліфікації; взаємозв'язку школи і ВПНЗів.

Список літератури

1. Т. Хмара, «Орієнтовна програма вивчення і узагальнення передового педагогічного досвіду», *Педагогіка: Республіканський наук.-метод.збірник*, № 28., с. 96-99, 1989.
2. А. Хрипкова, «Опыт комплексного решения учебно-воспитательных и оздоровительных задач в школе продленного дня», *Советская педагогика*. № 6., с. 44-55, 1979.
3. С. Курило, «Творческий поиск», *Народное образование*, № 6., с. 91-93, 1978.
4. І. Кривонос, «Про педагогічний досвід учителя», *Радянська школа*, № 1., с.74-77, 1979.
5. І. Кривонос, *Передовий досвід у школу*. Київ, УРСР: «Знання», 1982.